

בנימ לא

בין הפנימיות הגברית לגוף הגברי. לכן החברה הישראלית גם לא תשלח את בניה לחוג למחול ולא תייצר לילדים-בנים מקום שבו יוכלו לרקוד. אין ציפייה שבנים ירקדו ואם יש ילד שעומד על רצונו לרקוד, תמיד אפשר לקחת אותו לסטודיו שבו יפגוש כמעט רק בנות. ניסיתי לקחת את בני לסטודיו למחול והוא כמובן ברח, פעמיים, מבהלת הטייץ הוורוד וחצאיות הטוטו.

מיעוט של גברים העוסקים במחול הוא תופעה כלל עולמית. עם זאת, ליחס של החברה לגברים רוקדים יש מאפיינים ייחודיים בישראל. במחקר על חוויותיהם של גברים רוקדים מתייחסת עירית גרובר למיעוט של גברים הטרוסקסואלים ישראלים בתחום המחול. "בחברה הישראלית - המודל של הגבר הוא החייל הגברי. זה שונה מאירופה או מארצות הברית, שם חייל לא נתפש כמודל חיובי ונחשב, אלא כגבר שהגיע ממשפחה שאין לה כסף ולא היתה לו אלטרנטיבה אחרת כי הוא לא סיים תיכון. הוא לא יכול היה לעשות משהו משמעותי כמו ללמוד אמנות, קולנוע, תיאטרון, אדריכלות. באופן כללי יש באירופה ובארצות הברית הרבה יותר תרבות, אמנות, בתי ספר לאמנות ולמחול. מי ששם קשור בצבא, לא יכול להיכנס לשום מקום תרבותי ציבורי. פה זה בדיוק הפוך, רק אם היית בצבא אתה יכול אחרי זה להופיע ב'כוכב נולד', ויגידו בתוכנית שהיית בתותחנים. בארה"ב ובאירופה מודל הגבריות הוא מורכב, יש הרבה יותר אפשרויות. אנחנו יותר קרובים במודל הגבריות למזרח התיכון, אנחנו לא בעולם המערבי ההוא".

בדיון קצר זה אין התייחסות לציפיות מנערים מתבגרים בישראל בכל הנוגע לרכישת מקצוע שיאפשר לפרנס משפחה. המפגש בין גבר ישראלי למחול הוא מפגש של ניכור, התנגשות והתרחקות. אין אינטרס שיצדיק את המחיר ואין מערכות שיתמכו במפגש הזה. לעומת זאת, טוען שוורץ, המפגש שבין מחול לגבר ישראלי החי חיים דתיים ומקיים את עבודת השם באופן משמעותי אפשרי ורצוי על פי ערכי האדם המתפלל ועל פי צרכי גופו. דווקא במסגרת דתית יש מקום לגוף, לתנועה, לבכי שהוא סוג של פרקטיקה דתית, לבחינת התנועה העדינה והחיבור לגוף כגוף קדוש, היכול לנוע במנעד רחב של ביטוי - משקט עד לאקסטזה. הפרוטוקול הדתי מאפשר לגבר למחוא כפיים לבדו כשהוא בחלל שקט, לקפוץ, לעצום עיניים, לנוע לאט ובעדינות בסוגי דינמיקה שונים, לא קונווציונליים, בתנועה אטית, בתנועה מהאגן, בתנועה שחושפת משהו מעולמו הפנימי. לגבר הישראלי הדתי יש כל מיני זהויות. הוא גם גבר עצור ומושתק גופנית, אבל בזהות הדתית הוא גם נמצא בגוף, מחובר וקשוב לגוף, מדבר עם הגוף, רוקד.

רננה רביצקי פילזר היא ראש בית המדרש ורכזת לימודי יהדות במדרשייה של מכון הרטמן לבנות. בשיח שקיימונו לאחר הופעה של אנסמבל כעת במכון הרטמן היא אמרה כי התפישה של הגוף כקדוש, כראוי להתבוננות ולהתבררות, מופיעה בעולם היהודי בכמה מקורות. אחד מהם הוא הלל הזקן:

רונן יצחקי חוקרת ביורושלים פרופ' ג'ניס רוס, חוקרת תרבות והיסטוריונית מאוניברסיטת סטנפורד שבארצות

הברית. בחודש שבו ביקרה בירושלים, ובמסגרת שיתוף פעולה עם מרכז בין שמים לארץ ושגירות ארה"ב, פגשה רוס למעלה מעשרה יוצרים ונחשפה ללהקות מחול עכשווי בעלות זיקה לעולם הדתי היהודי בישראל. חלק מלהקות אלה משתייכות למגזר הציוני-הדתי, חלקן מזוהות עם המגזר החרדי, חלקן בעלות הגדרה מגזרית ברורה פחות ורק באחת מהן, אנסמבל כעת, הרקדנים הם גברים. בלהקות הדתיות ההפרדה המגדרית קיימת מסיבות הלכתיות. הדיון המגדרי עלה בביקורה של רוס כשאלה מרכזית ומהותית, הן מנקודת המבט של החוקרת והן מבחינתם של אנשי המחול - נשים וגברים.

כמנהל אמנותי של הלהקה הגברית היחידה התבקשתי להסביר מדוע גברים צעירים דתיים מעוניינים כל כך להיכנס למסלול מקצועי של מחול עכשווי ולפעול בו כחלק מהזרם הציוני-הדתי. הם אמנם מאתגרים את הזרם המרכזי, אבל בהחלט לא מורדים בו, בועטים בו או מתנתקים ממנו. כיצד הם מצליחים לקיים זה בצד זה סדרה של ניגודים: רקדן מחול עכשווי וגבר דתי שומר הלכה, קדושה ושעשוע, בשר ורוח.

מאז ביקורה של רוס וכהמשך לשיח שהתנסח בביקורה, פגשתי עוד חוקרים ואנשי רוח המקיימים דיון מגדרי סביב המחול. אחד מהם, ירון שוורץ, מרכז תחום מגדר בבית הספר תיכון הרטמן לבנים, אמר שבכלל הציבור בישראל - לאו דווקא בבתי ספר דתיים - נדיר לראות בנים במגמות מחול. סביר יותר לראות נערים רוקדים ברייקדאנס או מתאמנים בקפוארה, אבל אין כמעט בנים שרוקדים מחול קלאסי או מודרני. לדבריו, הגבר הישראלי מנותק מגופו ומושתק.

גם אני, שגדלתי בגבעתיים למשפחה ספרדית נורמטיבית, מצאתי את עצמי מבקש ללמוד ג'ודו וקראטה, אף על פי שהרצון והחלום שלי היו לרקוד. באווירה כזאת ילדים גדלים לגברים החשים מבוכה כשעולה האפשרות שירקדו. לרוב הם יעדיפו לומר, "אני לא טוב בזה", "אין לי כשרון", "זה התחום של בת זוגי / אחותי / בתי".

שוורץ מוסיף כי זה שנים חלות תמורות רבות בדימוי ובאורח החיים של הגבר הישראלי. הגבר הישראלי נמצא יותר בבית, מנהל אינטראקציה עם תינוקות וילדים ואפילו יוצא לחופשות לידה ואולי אף מתרגל יוגה. ועדיין, על פי הגישה הרווחת, הגבר הישראלי נמנע ממחול. זה הגבול. לעיסוק במחול יש דימוי שלילי בקרב גברים ישראלים והם רואים בו איום על דמותם.

הבחירה של גבר פרטי מסוים לא לעסוק במחול אינה באמת אישית. כוחות חברתיים גדולים וחזקים מאוד עומדים מאחורי הבחירה הפרטית של גבר לא לרקוד, לא לבכות או לא להרגיש. גבר, לפי הדימוי הרווח, צריך להקפיד על גינונים גופניים מאופקים. הוא לא מחובר לרגשותיו, מושתק, נוצר בו נתק

רוקדים (?)

פולחן. לפי טבע בריאתו קרוב הריקוד לאלוהים ולשטן. כי אין כמעט אמנות אחרת אשר הבשר והרוח מלוכדים וממוזגים בה מזיגה בלתי נפרדת כל כך. הוא משארי בשרו של רוח הקודש, הסמל הנצחי של קדושת המקדש, שארית הפולחן של האם הגדולה, וכל עצמותי תאמרנה של המתנבאים. השבעת הארוס והשבעת הרוחות הרעים. בריקוד חזה האדם מבשרו את השחרור והגאולה: למן האדם הפרימיטיבי ועד האיש המודרני הספקני. מאותו שבט האינדיאנים הנוצרים, המאמינים כי על ידי הריקוד יקימו לתחייה את ישוע המשיח, עד לאלוהים הרוקד של פרידריך ניטשה ועד לאותה התפכחות של בן סורר ומורה, המשורר המפוכח ז'אן קוקטו, החולם על מוסיקה שלצליליה רוקדת רוחו של האדם בן המאה העשרים את ריקודיה הטהורים והעליזים ביותר. ועם כל קרבתה אל הפרימיטיבי הנצחי תהא האמנות הזאת ודאי לעולם ועד, האמנות הפרובלמטית ביותר, הקרובה ביותר לאדמה והשואפת לעולם להינתק ממנה. בתפישה הפשוטה ביותר, בתפישת הנשיות הנצחית והעממית הבריאה של לה-ארגנטינה, בתפישה החצרנית, המנייריסטית, של הבלט, ובתפישה הפסיכולוגית המסובכת של הריקוד הגרמני עד מרי יוגמן ועד בכלל - הריקוד נשאר לעולם: הוא עצמו. היאבקות גופו של האדם עם חוק המשיכה הניוטוני. היאבקות רוחו של האדם עם הסטטיות שבשגרת החיים. רצון הגאולה".⁶

הערות

¹ נדלה מתוך: http://www.dancevoices.com/index.php?option=com_content&view=article&id=247:2015=c&01-18-12-13-01-com_content&view=article&id=247:2015=atid=28&lang=he&Itemid=167

² בראשית פרק ט' פסוק ו'.

³ ויקרא רבה פרשת בהר, פרשה לד סימן ג.

⁴ פיטר ברוק, החלל הריקוד (The Open Theater), הוצאת אור עם, 1991 עמ' 12.

⁵ שם, עמ' 47.

⁶ במה לענייני אמנות תיאטרונות, בהוצאת חוג הבימה, תל-אביב (תמוז, תרצ"ט, 1939)

רון יצחקי, נולד ב־1972, נשוי לתמי יצחקי. ביחד הם יוצרים ככוריאוגרפים עצמאיים מאז 2002. יצחקי למד שנים ארוכות אצל רות זיו אייל וכן באקדמיה למוסיקה ומחול בירושלים לתואר M.Mus. ייסד את "בין שמים לארץ" ומנהל אותה. "בין שמים לארץ" הוא גוף תרבות ירושלמי הפועל מאז 2006 ומציע אלטרנטיבה של העשרת השיח התרבותי החילוני דרך ארון הספרים היהודי, והעשרת השיח הדתי דרך תרבות עכשווית בכלל ומחול עכשווי בפרט. במסגרת "בין שמים לארץ" פועלים בית ספר להכשרת רקדנים, "אנסמבל כעת" - להקת מחול של גברים, פסטיבל שנתי, בית להפקות מחול ופרויקטים בין-תחומיים.

"הלל הזקן בשעה שהיה נפטר מתלמידיו, היה מהלך והולך. אמרו לו: תלמידיו: רבנו, להיכן אתה הולך? אמר להם: לעשות מצווה. אמרו לו: וכי מה מצווה הלל עושה? אמר להם: לרחוץ במרחץ. אמרו לו: וזו היא מצווה? אמר להם: הן. ומה עם איקוניות של מלכים שמעמידים אותן בבתי תיאטרון ובבתי קהילה? שלמה, מי שהוא ממונה עליהן (הלל) מוריקן ושוטפן (חוקר ודורש בגוף) והן מעלין לו סל'ין (משכורת), ולא עוד אלא שהוא מתגדל עם גדולי המלכות (קרוב לאלוהים) - אנו שנבראנו בצלם ובדמות, דכתיב: 'כי בצלם אלוהים עשה את האדם'², על אחת כמה וכמה".³

תלמידיו של הלל מחזיקים בעמדה הקלאסית. בדומה לפרוטוקול הגברי הישראלי, הם לא מצפים לקשר עדין ואינטימי עם הגוף. ואם כבר גוף, הם מחפשים קשר ללב המרגיש, לרגליים הצועדות או לידיים העושות לפה שמדבר או לעיניים שרואות. התלמידים לא מצפים שהלל יגידר את "לרחוץ במרחץ" כמצווה, בדיוק כמו שהיום לא מקובל להגדיר שיעור גאגא כמצווה.

כדי להסביר את תפישתו הייחודית ביחס לגוף טוען הלל שגוף האדם הוא צלמו של אלוהים ועל כן ראוי לנהוג בו באופן מיוחד. הוא מביא משל מהווי החיים הרומי, שלפיו המלך היה מציב את הפסלים שלו ואיש האחזקה היה מקבל משכורת וכבוד על תחזוקת הפסל וממילא גם מתקרב לאלוהי מתוך כך.

הבחירה של הלל בתיאטרון כזירת ההתרחשות המאחדת בין בשר לרוח עשויה לרמוז על תפישה הרואה בבימת הפרפורמנס זירה מקודשת, מרוממת, מקרבת לאלוהים. תפישה זאת מזכירה את רעיונותיו של פיטר ברוק על "התיאטרון המחוּספס", שבו בא לידי ביטוי הצורך לעסוק ביסוד הגשמי, בחושניות ובחפוס של מרכיבי המציאות. ב"תיאטרון הקדוש", לעומת זאת, באה לידי ביטוי השאיפה לגילוי הנשגב שמעבר למציאות החדגונית והמוכרת.⁴ ייתכן שהלל דווקא מצביע על הזיקה שבין ה"מחוּספס" ל"קדוש" של ברוק ומייצר את הזיקה שבין ההפכים הללו. מבחינה זאת גישתו מחזירה אותנו לטענה של ברוק בדבר נחיצות הקדושה והטקסים בעולם התיאטרון.⁵

בפנייתו אל העולם הגופני מוותר הגבר הדתי על המעצורים שאופייניים לגבר הישראלי ומתמסר לזהות הדתית, התובעת ממנו את הקשר שבין המחוּספס לקדוש ואת גילוי הטקס בפלטפורמה של מחול עכשווי. זירת ההתרחשות יכולה להיות הגוף עצמו, במסגרת הסטודיו וללא קהל, והיא יכולה להיות גם במת המחול, המשמשת לאיחוד הניגודים ולקידוש החיים, הגוף, המקום.

לאה גולדברג היטיבה לתאר את החיבור בין ניגודים במחול: "הרי זאת אמנות המקלה יותר מכל אחרת לרדת למדרגת שעשוע ולעלות לדרגת